

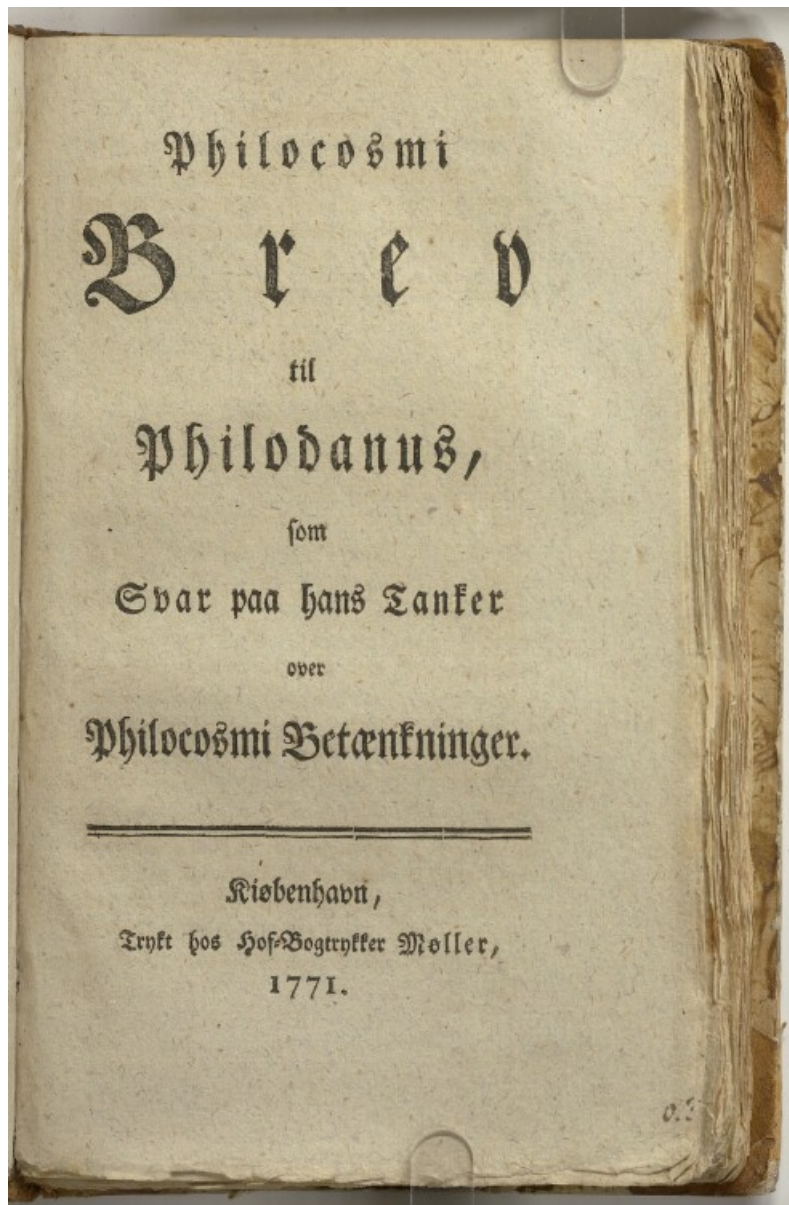
Titel: Philocosmi Brev til Philodanus, som Svar paa hans Tanker over Philocosmi Betænkninger.

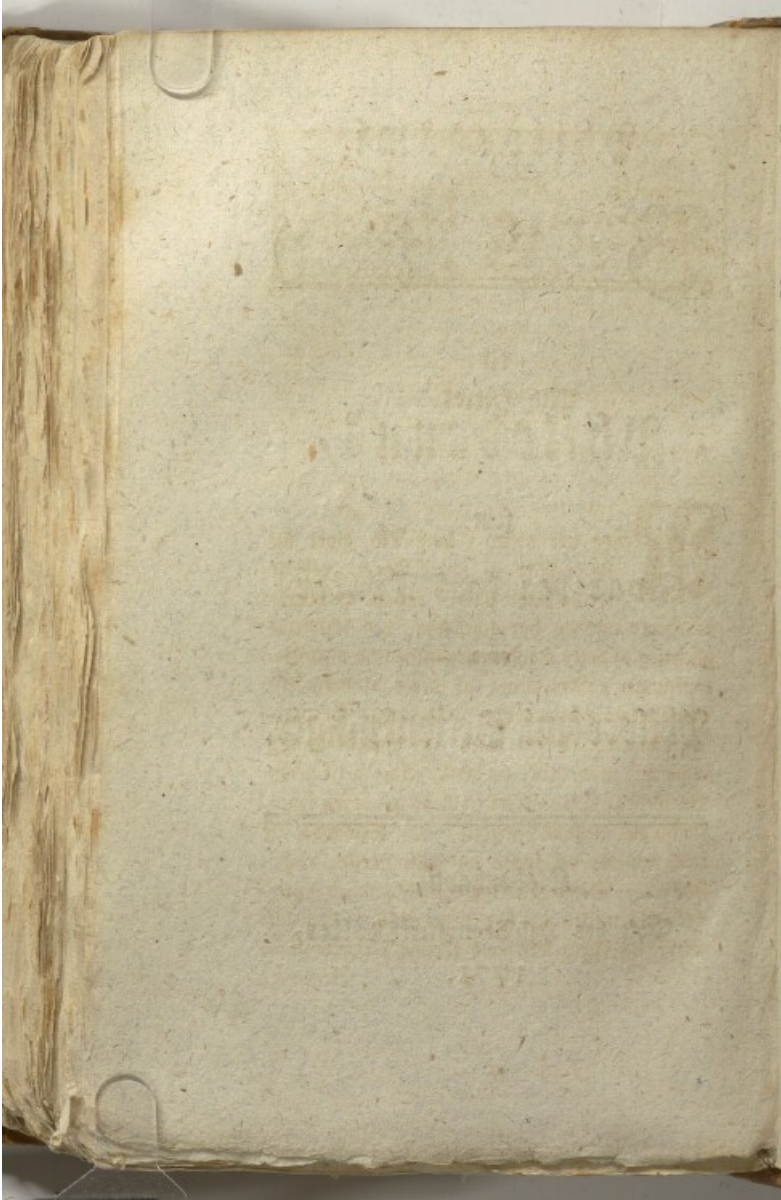
Citation: "Philocosmi Brev til Philodanus, som Svar paa hans Tanker over Philocosmi Betænkninger.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 3*, N. Møller, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/catalog/tfs-texts-1_003-shoot-workid1_003_006/facsimile.pdf (tilgået 24. april 2024)

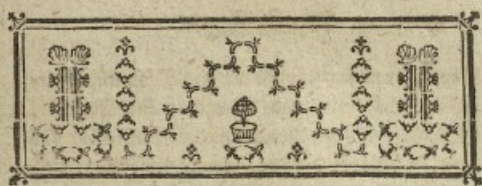
Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 3

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Min Herre!

Neppe har nogen i lang Tid gjort sin
Bederpart en større Ære, ved at
skrive imod ham, end de Høiskære-
de Herre virkelig har gjort mig, ved Bekien-
telsen af deres Tanker over mine indkomne Bes-
tænkninger i Anledning af deres Undersøgelse
Philopatris angaaende. Undseelse for deres
Berømmelser, meget mere end Lyst til at for-
svare mig mod dem, er derfor Årsag til denne
Skrivelse; ja saa sikkert en Årsag, at jeg troer,
jeg tør bør glemme det sidste, end forbigaae, at
talke dem for det første med allerstørste Ærbo-
dighed. Deres Kierlighed til Sandhed forby-
der mig næsten at sige dem imod. De har
Det, jeg burde ikke have skrevet i Form af et
Brev;

(2

Brev;

Brev; men jeg forandrede min Plan under Arbeidet, saa mere paa Materien end Formen, lod Indledningen derfor med Villie blive forlang, og gjorde det got, saavidt jeg kunde, med min Undskyldning ved Slutningen af Arbeidet. De indseer og dette selv, og er derfor saa raisonable, mere at oversee end bedømme Mangelen. De iler fra denne Ubetydelighed ligesom for des snarere at bevidne for Publicum, at deres Tænkemaade, i det væsentlige af Skriftet, stemmer fuldkommen overens med min.

Kan jeg erklære det uden Forfængelighed, kan jeg forsikre det, uden Mistanke for Hyllerie, saa maa jeg her offentlig tilstaae, at det er mig en stor Ære, at de roser mit Skrift! Det er mig en Triumph over Sandheds Fiender, at deres upartiske Vidnesbyrd følger med mit Arbeide til et Publicum, i hvilket saa mange behøve at troe for de seer, for siden at see des vissere og bedre, og for derpaa at blive engang grundfæstede i Troen.

Jkke saa meget for min egen, som for det almindelige Bestes Skyld, glæder det mig overmaade, at de bifalder mine Tanker om Kjøbenhavn's og Stædernes Handel, mit Forslag om Kornpræisens Bestemmelse, mit ringedraad til en ny Consumtionsrullens Forsatning.

Den

Den Tvivl de ved denne sidste haver, at Nærings-Frihed vil lide et veldigt Stød ved Forandringen, vil de let betage dem selv, naar de estertænker, at Næringer just floerer best i de Lande, hvor Consumptionen gjør den betydeligste Indtægt; skiont dog ikke for Consumptionens Paaalaggets Skyld alene, men for flere Aarsager tillige. Den bevidste Journal skulde nærmere kunde oplyse det, siden jeg for denne Modsigelses Skyld, maa tillige slutte, at min gode Herre ikke haver seet fremmede Lande.

De bifalder mine Tanker om de Ostindiske, Vestindiske og andre Vare i Henseende til de Kongelige Indkomster og Landets Tærv. Gid vor nye Finants-Collegium maa indsee det samme, og ei lade sig forblinde af Compagniernes listige Indvendinger!

Min Erindring om Henternes Nedsættelse understøtter de, hvilket jeg anseer for en stor Hjælp paa en Tid, det var noget tvivlsomt, at skrive til Nytte i den Materie.

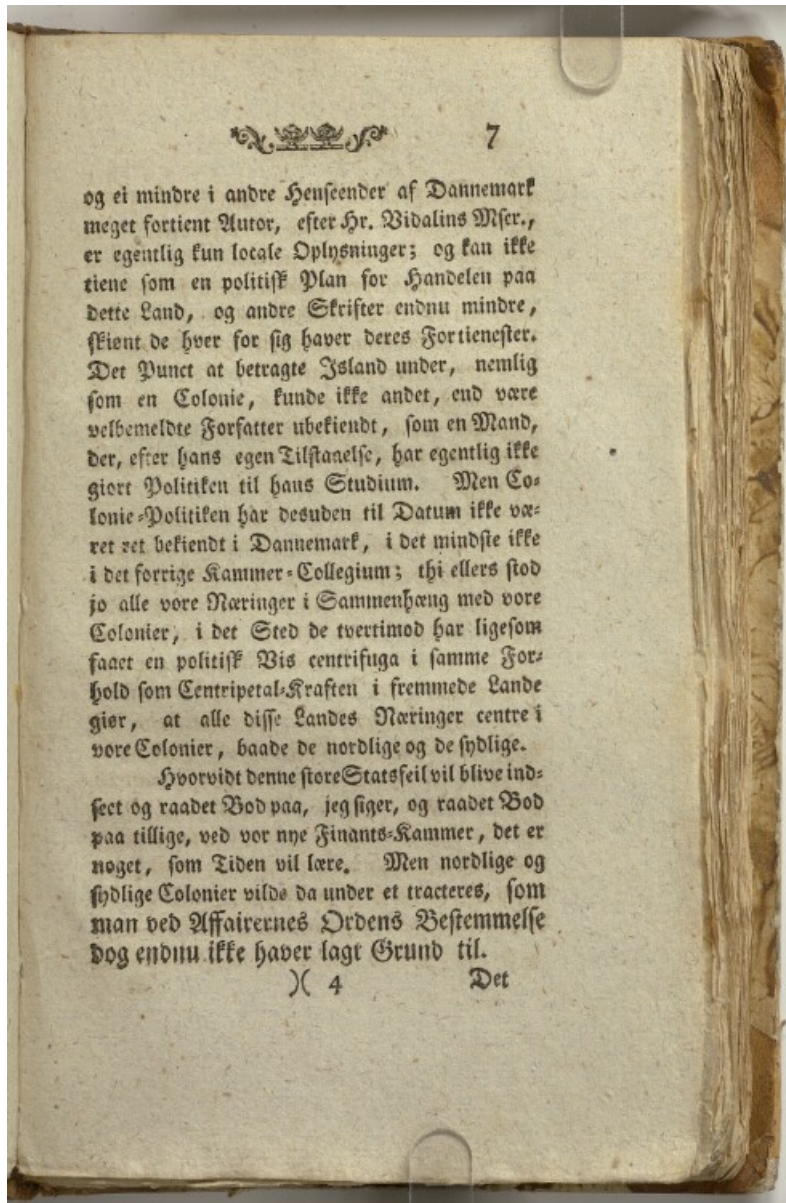
Hvad jeg har skrevet om udyrkede Jorders Optagelse og Beskyrelsen deraf, det giver de deres Bisald, men med alt for adle Udtryk, som jeg alene kan tilskrive deres store Menneske-Hierlighed. Dog fornøier det mig virkelig mere, end alt det foregaaende, at de

erklære, at hvad jeg har sagt om Sogne-Præ-
sternes Jorder fortjener en besunderlig Op-
mærksomhed, da jeg er overbevist om, at med
mindre Geistlighed i denne Gald hjælpes til
rette, vil det blive det største Tab for Staten, at
se dens Jorder længere henhvile i den forvilede
Vilderebe, hvori de ligger med andres. Sam-
me Sandhed er jeg vis paa er en ubehagelig
Sandhed for mange interesserede Herremænd,
hvorfor jeg ret glæder mig ved, at ingen kien-
der mig.

Det troede jeg ikke, da jeg gjorde mig
Umage for at ruinere, om mueligt, det Almin-
delige Handels-Compagnies Credit, isald
det haver nogen i Staten, at det Joretagende
skulde saa snart finde Misfald; men det Mi-
sald bliver vel og, for en Tid lang, ved min
Herres alene.

De behager at sige, at de ikke haver læst
bedre om Jølands Tilstand og Opkomst,
og at jeg let vil være i Stand til at berige det
Stykke med nogle Tillæg. Det sidste tør jeg al-
tid forsikre dem. Men Ursagen til denne deres
gode Erklæring kan dog ikke vel være anden, end
fordi intet endnu er skrevet i et politisk Bys hos os
i den Materie. Thi de vakre Esferretninger vi
haver om Joland seer en af sit Bædreneland,
og

og ei mindre i andre Henseender af Danmark
meget forientet Autor, efter Hr. Vidalins Mær.,
er egentlig kun locale Oplysninger; og kan ikke
tiene som en politisk Plan for Handelen paa
dette Land, og andre Skrifter endnu mindre,
skient de hver for sig haver deres Fortienester.
Det Punct at betragte Island under, nemlig
som en Colonie, kunde ikke andet, end være
velbemeldte Forfatter ubekendt, som en Mand,
der, efter hans egen Tilstaaelse, har egentlig ikke
giort Politiken til hans Studium. Men Co-
lonie-Politiken har desuden til Datum ikke væ-
ret ret bekendt i Danmark, i det mindste ikke
i det forrige Kammer-Collegium; thi ellers stod
jo alle vore Næringer i Sammenhæng med vore
Colonier, i det Sted de tværtimod har ligesom
faaet en politisk Bis centrifuga i samme For-
hold som Centripetal-Kraften i fremmede Lande
gior, at alle disse Landes Næringer centre i
vore Colonier, baade de nordlige og de sydlige.

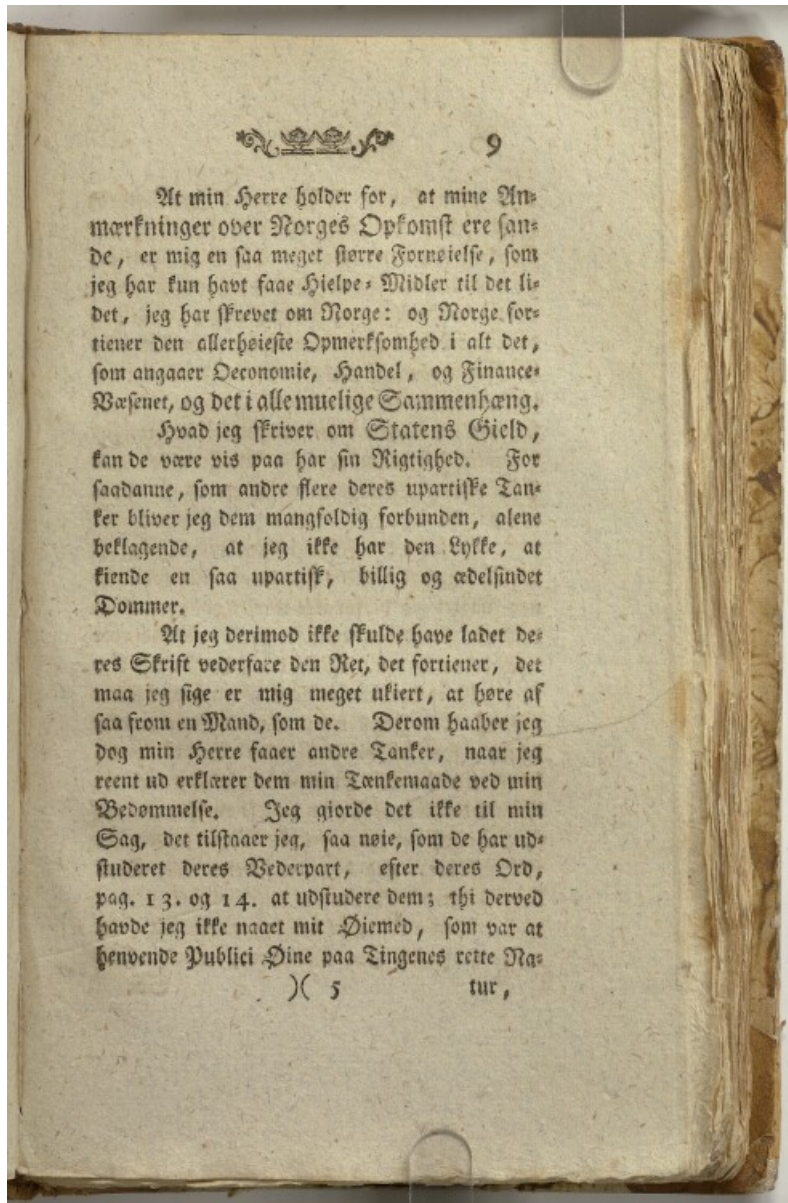
Hvorvidt denne store Statsfeil vil blive ind-
seet og raadet Bod paa, jeg siger, og raadet Bod
paa tillige, ved vor nye Finants-Kammer, det er
noget, som Tiden vil lære. Men nordlige og
sydlige Colonier vilde da under et tracteres, som
man ved Affairernes Ordens Bestemmelse
dog endnu ikke haver lagt Grund til.

Det er det almindelige, de har tiend, Høistærede Herre! ved det Bifald, de har givet mine Tanker om vore Fabrikker, hvilket disse saa meget mere behøver, som de for nærværende trænger høist til Patroner. Paa den rette Beskyttelse af Næringer og deres Indskrænkninger, hvis Grundtegning de stude god, beroer og hines rette Opkomst og Flor.

Planen, jeg har foreslaet til vor Hænde, taler de virkelig for meget om til ders Fordeel, da den er kun en Grundtegning, der taalder Forbedring. Ordenen deri kan sikkert være større; men fra et andet Synspunct. Thi de har ventelig lagt Merke til, at efter Tidens Omstændighed maatte jeg, saa at sige, begynde Planen fra Toppen, i stedet for fra Roden, og derfor lod jeg mere Statens Tilstand, Tingenes Vigtighed, og Idæer sociæ tillige, herved giere Rangen, end andre almindelige Begreber, der ellers giue Ordenen i Systemer. At Planen bør være tydeligere, deri har min høistærede Herre fuldkommen Ret. De kunde endnu have lagt til, den burde have været fuldstændigere; men derfor har jeg ved Slutningen deraf staaet paa en Plan over hver Artikel især, hvilket dog vil nu herefter ikke blive fornøden.

At

9

At min Herre holder for, at mine Anmærkninger over Norges Opkomst ere sande, er mig en saa meget større Fornøielse, som jeg har kun havt faae Hjelpe-Midler til det Li- det, jeg har skrevet om Norge: og Norge for- tiener den allerheieste Opmerksomhed i alt det, som angaaer Deconomie, Handel, og Finances- Væsenet, og det i alle muelige Sammenhæng.

Hvad jeg skriver om Statens Giæld, kan de være vis paa har sin Rigtighed. For saadanne, som andre flere deres upartiske Tan- ker bliver jeg dem mangfoldig forbunden, alene beklagende, at jeg ikke har den Lykke, at fiende en saa upartisk, billig og ædelsindet Dommer.

At jeg derimod ikke skulde have ladet de- res Skrift vederfare den Ret, det fortæner, det maa jeg sige er mig meget uklært, at høre af saa from en Mand, som de. Derom haaber jeg dog min Herre faaer andre Tanker, naar jeg reent ud erklærer dem min Tænkemaade ved min Bedømmelse. Jeg gjorde det ikke til min Sag, det tilstaaer jeg, saa nøie, som de har ud- studeret deres Vederpart, efter deres Ord, pag. 13. og 14. at udstudere dem; thi derved havde jeg ikke naaet mit Hiemed, som var at henvende Publici Dine paa Tingenes rette Na- tur,

tur, uden Hensigt til Personen, som foredrog dem. Men de havde allerede, for visse gode Tanker, vundet saadan et Bifald i Publico, at man berømte hvert Ord de havde skrevet, uden at undersøge dem ~~noe~~ nok i særdeles Tilfælde, hvorvidt de vare der at anvende eller ikke. Viste nu givne Dylags-Rettigheder troer jeg kunde maaskee være Exempel derpaa. Dette frygtede jeg maatte blive overmaade farligt, og det vilde derfor mere være Publicum og dets Tankemaade jeg maatte udforske og see paa, end paa dem.

J følge deraf har jeg jo burdet have al Tvivl, og tage Ordene som de ere mig forekomne; naagter jeg derfor ikke tvivler paa, at de jo baade indseer deres egne foredragne Sandheder i en bedre Orden, og at deres nedskrevne Undersøgelse er kun et Resultat af en meget større Kundskab. Jeg kan nu allermindst negte dem dette, som de bifalder mine Betænkninger, hvilke ikke saa noie skulde kunde indsees med det Bifald de giver dem, om de ikke oversaae mange flere Sandheder i de oeconomiske og cameraliske Videnskaber, end de, de i deres lille Verk har behaget at meddele.

Men aldrig har det dog været mit Bemærke at handle som Ordfløver, mindre som

So

Sophist imod dem, eller som en usfordeelagtig Fortolker af deres Sætninger. Ivertimod, jeg troer, at jeg har baade forbigaaet adskilligt, jeg kunde skarpere have bedemt, og givet dem, min ædle Herre, den Koes, jeg erfarede de tilkom, og den jeg troede det var raadeligt, at give dem, for ei at bestyrke andre i deres Domme om dem i de Tilfælde, hvor mit Skrift viser, at jeg haver overtydnet dem om merkelige Mangler. Men hvilke disse ere, det vil ikke være Tid til, nu at igientage, da jeg ikke søger, her at erindre det allermindste ubefagelige.

Hvad jeg derfor, for at blive ved dette Forsæt, i Henseende til Resten af deres Tanker imod mig, maa gjøre, det erfarer min Høifæredede Herre nok vil blive, at overlade den hele Sag til Bedømmelse af de Skionsomme i Publico. De vil maaskee indsee, at naar man bruger relative Ord, og taler om Centrum, saa ber det, efter mit beste Skionnende, ikke ske uden i Forhold til en Omkreds, i hvad man ved sig selv endogsaa tænker. De vil see, om, ved den Handlung for Korn-Prisen (thi længere gaar min Sætning ikke,) min Herre ikke især har fæstet sit Haab paa vor Allernaadigste Konges Medlidenshed og opklarede Bidsdem, som begge bliver uviste Hjelpere her, at forstaae til alle Tider.

De

De vil maaskee tilstaae, at man af Ordene bør troe, at min Herre ansaae de rullende Summers Formerske, som eneste Marsag af Vigtighed til Prinsens Værd paa alle Vare; at pag 108. ikke kunde blive borte, for den vigtige Indflydelse af Regjeringen i Henseende til Kenterne, da samme er ikke en blot Medvirkning alene, men en Hoved- og ikke en Bisag. De vil nok erindre Naturen af Høiselig Kong Friderich den Fjerdes Papir-Penge, om jeg her skulde have seilet, og ansæe Signelsen af Krigens Tid imod nærværende trængende Tider, ikke for et uleseligt Indfald, men for en passende Sammenligning, og vide at skielde imellem Philodani og Philocosmi Raad.

De vil ventelig bedre, end vi begge, domme om Statuen, om det Danske Folks Character, og begribe, at Consumtions Kullen virkelig kan paahyde og forhøje Graden af Vares Brug. Thi derfor drilles saa lidt Fransk Wiin i Engeland og tværimod sammesteds saa megen Portugisisk Wiin og Engelsk Eider. Derfor drilles Coffeen i Engeland saa lidet, og saa almindelig i Holland. Derfor bruges i Engeland flere hjemmegiorte Kattun-Løjer, end Chinesiske Silke- og Ostindiske Bomulds-Vare. Derfor odelægger Bildtet intet de Engelske Agre, eller
dets

dets Kiøb selges af Priis som Ørens, thi Overdaad har Grendser i Forhold til Priser, m. v.

De vil neppe tvivle paa, at jeg burde drage anden Slutning af Philodani Ord om vor Handels Haab, end de, jeg har draget, eller andre Tanter om hans Heterodorie, i Hensende til Tolden for den Kongelige Cassé, end de, jeg burde anfere, for den Fare hans Ord ellers maatte blive til, om jeg ei der havde sagt meralisterne Sandhed; ihvor ugjerne de hører den.

Hvor ulige i Bestemmelser vi ere om Salt-Tolden vil Sammensigningen just vise. Dannemark selv har hidtil ikke gjort den rette Forskiel. Ligeledes vil Kyndige i Publico erfare, at hvad der ubestemt tales om Kjøbmænd i Almindelighed kan ikke gælde, naar der tales om Grosserere, Krammere og Hofere i Særdeleshed, og at det ene Tal altsaa maa blive bestemt, det andet ikke. De vil ikke kunde negte, at hvor der skrives Vare i Almindelighed, maae der forstaaes baade Naturens og Kunstens, og at Forskiel maa gøres for ikke at blive uvis i Tingene.

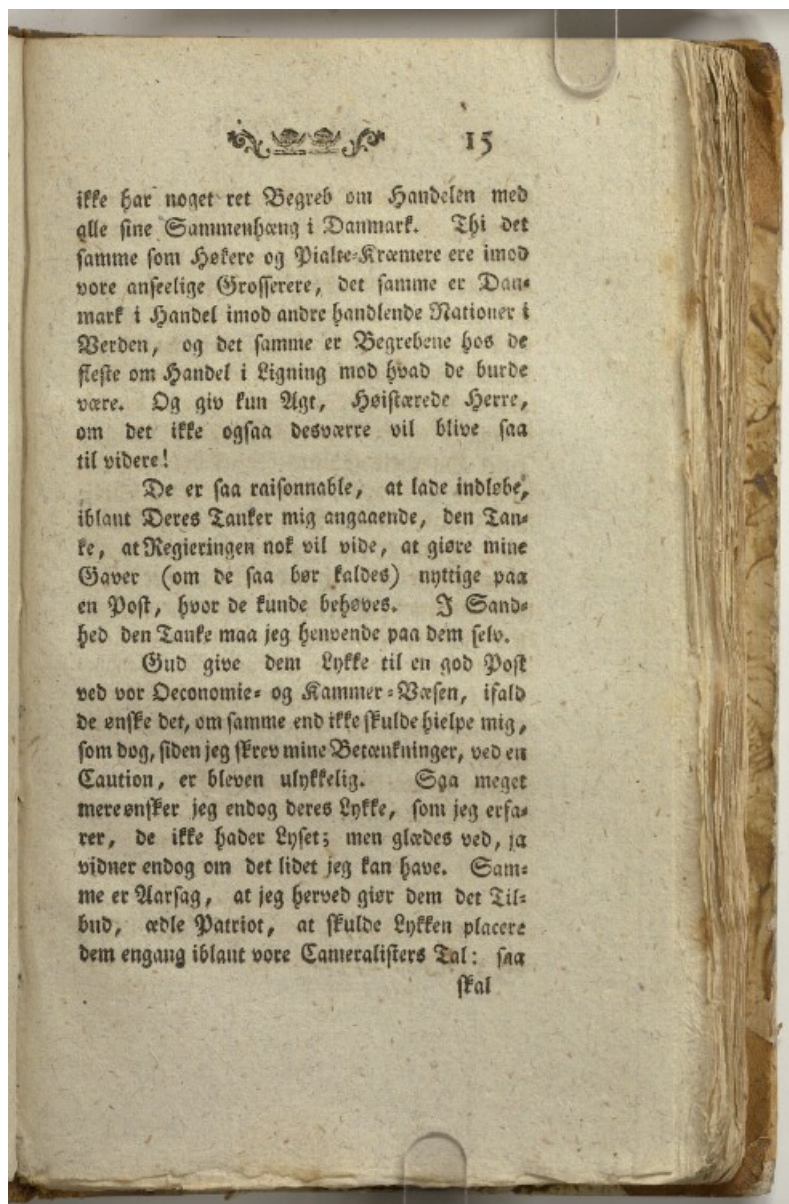
De vil vide at gjøre Forskiel paa Stapel og Oplag, og tillige begribe, at Stapel er paa sine Steder saa fornøden, som Oplag paa andre,
og

og at hver for sig kan befordre Circulation af
Vare og Penge. Thi det er en saare vigtig
Sag, at lægge Merke til, at i det man synes
at standse Circulationen, ved at binde den til
visse Steder, befordre man den just, fordi
Staten er et Regeme, og hver Lem maa have
sin egen Forretning, hvorved alle Lemmer bli-
ver des fuldkommere hver for sig, for at danne
et des fuldkommere Regeme for det hele.

Ja de samme vil uden al Tvivl overtøde
sig selv om, at hvad jeg har skrevet om Kiøbens
havns Handel og Næringer, at det er ikke skrevet
for at sige imod, men for at oplyse Publicum,
og at jeg deri har og giver Philodanus Ret i
det, han burde have Ret i; men at næstet
Ret er ikke fuldkommen Ret, og at dette næstet
gør en stor Forskiel paa Sagen.

Endelig vil disse oplyste i Publico gjerne
tilstaae min ædle Herre, ligesom jeg selv, at
de ikke haver udgivet deres Tanker fra pag. 57.
til 60. for en Handels-Plan. Men at, det
naagte, var det uueligt, den kunde blive taget derfor
af dem, som burde dog have et andet Begreb om
en Handels-Plan. Det var derfor fornødent,
at give et Udlast til en anden, hvoraf man
nøiere kunde indsee det meget Store der udfor-
dres til sigt, siden man dog i Almindelighed
ikke

ikke har noget ret Begreb om Handelen med alle sine Sammenhæng i Danmark. Thi det samme som Høfere og Piale-Kræmme ere imod vore anseelige Grosserere, det samme er Danmark i Handel imod andre handlende Nationer i Verden, og det samme er Begrebene hos de fleste om Handel i Ligning mod hvad de burde være. Og giv kun Ngt, Høifarede Herre, om det ikke ogsaa desværre vil blive saa til videre!

De er saa raisonnable, at lade indløbe, iblant Deres Tanker mig angaaende, den Tanke, at Regjeringen nok vil vide, at gjøre mine Gaver (om de saa bør kaldes) nyttige paa en Post, hvor de kunde behøves. I Sandhed den Tanke maa jeg henvende paa dem selv.

Gud give dem Lykke til en god Post ved vor Deconomie- og Kammer-Bæsen, isald de ønske det, om samme end ikke skulde hjælpe mig, som dog, siden jeg skrev mine Betænkninger, ved en Caution, er bleven uslykkelig. Saa meget mere ønsker jeg endog deres Lykke, som jeg erfarer, de ikke hader Lyset; men glædes ved, ja vidner endog om det lidet jeg kan have. Samme er Ursag, at jeg herved gjør dem det Tilbud, ædle Patriot, at skulde Lykken placere dem engang iblant vore Cameralisters Tal: saa skal

Skal min Faders Reise-Journal være dem til
Tjeneste, den lille Foliant inclusive, som jeg
frygter for vil ellers snart giere mine Muus alt
for politiske. Maaskee da noget deraf kan bli-
ve det almindelige, i stedet for disse, til Nytte.
Ihi mine Betænkninger tvivler jeg paa vil nu
paa nogen anden Maade blive Kongen og Sta-
tens ret til Tjeneste, for hvis Skyld de dog ere
skrevne. Ja jeg tør forsikre, at vælges
min Handels-Plan ikke af det nye Fi-
nansk-Collegio, bliver hverken Giel-
den betalt, eller Agerdyrking, Fiske-
rie, Kunster og Handel satte i en ret
Gang i dette, i hvad det vil skee i det
tilkommende Seculo. Med denne Sand-
hed afskyder jeg, ønskende mig engang saa
lykkelig at medhjælpe til politiske Sandhe-
dens Udbredelse ved Befordring af Rigerens
Flor og Velstand, efter en vel lagt Handels-
Plan, bifalt og iverksat af den store Sandheds-
Elsker og adle Menneke: Ven Philodamus.
Jeg forbliver m. v.

Kiøbenhavn,
den 12. Jun. 1771.

Philocosmus.